

kapitola čtvrtá (1885 až 1899)

REVUE

Hubert Gordon Schauer

Co je naší základní vadou: žijeme den ze dne!

Naše politika nesahá dále než od případu k případu, nanejvýše že tu onde v nějakém úvodním článku si vzpomeneme na svoje kardinální potřeby, že formulujeme svá přání, jichžto splnění by po našem soudě nás úplně uspokojilo, t. j. zaručovalo naše existenční podmínky národní ve státě takovém, jakým je Rakousko. Jazyková rovnoprávnost, autonomie (decentralisace), státoprávní uznání sv.-Václavské koruny, co možná největší kompetence zemského sněmu... těmito hesly zahrnuje se náš stálý program. Avšak určitější údaje se nám nepodávají ani v těchto otázkách.

Čím nám má vlastně prakticky býti to naše »historické právo«, jak si máme mysliti pojítka mezi ústavou 16. a 17. a reálnými potřebami a snahami 19. a brzo i 20. století? Až do jakých důsledků má se užiti samosprávy, jak se mají členiti úzké a užší politické jednotky uvnitř koruny, země atd.?

Než otázky ty – a otázky jiné, na příklad, jak by se utvořily a upravily hospodářské poměry koruny a zemí, jak by se organisovala domácí výroba, styky s ostatním mocnářstvím, se sousedy, se světovým trhem, jak měli bychom potom představovati samostatnou hospodářskou, po případě i celní individualitu, jakými prostředky by se toho dalo nejlépe docílit atd. – nesčíslné otázky ty jsou dnešního dne, počátkem 1887, vůbec zbytečny: my jich vůbec neklademe.

Ovšem ještě před několika lety, roku 1871, z nouze i roku 1879, třeba že způsobem ve 1886 1886

Je zde český národ proto, aby jako osamělá pivoňka vypučel, vykvetl, uvadl, či aby prostředkoval mezi svým okolím, na př. aby byl p ř e - chodiskem mezi romanogermánským

Západem a slovanským Východem?

Či je povolán, aby sám ze sebe vytvořil vlastní, novou kulturu, zcela nový zdroj tepla a světla? Vystačí-li však k tomu naše prostředky? Je ponětí to ve shodě s celou naší minulostí? Nebyly jsme snad v celém svém průběhu dějin v úzkém, nerozlučitelném styku se Západem, a chceme-li užítí nevážného výrazu, o dnoží Německva? Nenadešel tudíž anebo nenadchází-liž okamžik, kdy nahromaděnou zásobu latentní energie započneme živými chvěvy převáděti na svět slovanský? Či tento svět nepotřebuje vůbec už našeho prostřednictví, nepřiblížil se již s větším porozuměním k Evropě? Nemůžeme však přesto zaujati legitimní své místo a působiti zvolna sice, ale neustále a s účinkem tím větším?

Otázek těch je celá řada a s nimi zase nové a nové, z nichž nejhlavnější zní: *Jaká je naše národní existence?* Jsme ve svém národním bytu skutečně tak zabezpečeni, jak by se zdálo na pohled? Ochraňuje nás pro budoucnost ten pětimilionový počet česky mluvícího obyvatelstva, ochraňuje nás intelligence, literatura a celý náš národní aparát před možným budoucím, byť sebevzdálenějším a okamžitě pravdě nepodobnějším odnárodněním, resp. přenárodněním? Otázka to není akademická, může se nenadále státi palčivou.

Jak pak, kdyby nepředvídaným shlukem okolností Rakousko ve své nynější podobě důkladně se změnilo, kdyby nás moře německé zúplna obklíčilo a zaplavilo? Jaké záručice povrchním a kusým kladli jsme je, ale kladli přece – taký je náš pokrok! Žijeme den ze dne.

Vytčené otázky jsou velmi důležité; jsou kardinální pro přítomnost a nejbližší budoucnost a mohou se za změněných poměrů politických (viz Hohenwart) státi aktuálními. Ale národ, jakkoli reálně žije jenom v přítomnosti, hleděti musí přece neodvratně a stále do budoucna, každý jeho krok musí býti ve shodě s cílem budoucím. Co jest úkolem našeho národa?

Máme-li pak určitý cíl a můžeme-li ho dosíci? Otázka ta jest ohromného dosahu. Či dostačí, když prozatím dle statistických výkazů tolik a tolik milionů mluví určitým jazykem, má-li tato massa nějakou, jakou takou organizaci a hierarchii, píše-li se jazykem tím – literatura –, pěstuje-li se tu hudba, výtvarné umění, divadlo, pořádají-li se schůze a slavnosti a žijeli se se sousedy rozličně, v přátelství nebo v neshodě, dle zděděných názorů a chvilkových nálad obecných? Nikoli, nestačí; říká-li se tomuto

zevnímu, třeba že na pohled sebe správněji fungujícím mechanismu národ, v očích mysli těchto sociální úkaz nezasloužil si jména národa. To třeba říci, byť tím bylo dotknuto i valné částky našich moderních názorů.

Jen tam je národ, kde je pevná, nepřetržená a nepřetržitá souvislost mezi minulostí, přítomností a budoucností, kde existuje skutečný vnitřní zákon rozvoje, kde je jednotný duch a cíl. Bez ideálu, bez vědomí mravního povolání není národa. Nuže tedy, jaký je náš úkol v dějinách člověčenstva? Jako jednotlivec tu není sám pro sebe, nýbrž musí být obohacením pojmu, specie člověcké, tak ani národ není tu sám pro sebe.

1886 1886

pravdě podobna, musíme již před časem o ní uvažovati, a připraviti se na ni. Nechme vší citové mlhovitosti, vší zaslepenosti stranou; proti souhlasu a proti vůli Evropy, proti moři germánskému, kdyby nás objalo zcela doopravdy a mělo po nějaký čas poslední slovo mluvíti, neudrželi bychom se, zajisté ne dlouho.

Představme si nerovný boj Čechů s Germánstvem, boj na nůž! Přejmenším by uchování pouhé, holé národnosti vyžadovalo nesmírně mnoho úsilí a sebeodříkání nejšlechetnější domácí inteligence, obětovnosti, která by časem ochabovala. Nastal by den, kdy by si ten či onen – dejme tomu slaboch – předložil otázku: *Jak, stojí tato ve své existenci pochybná národnost skutečně za to, abych veškeré síly ducha svého, které bych jinak zasvětili mohl práci pozitivní, pokroku vědy atd., abych tyto síly mařil úsilím prozatím zcela záporným? Což kdyby národ přes tyto námahy přece zanikl? Nemohli bychom – uvažoval by dále – přimknouti se k intensivnímu a extensivnímu duševnímu životu velikého národa* a pro lidstvo i sebe více učiniti, nežli můžeme svými omezenými prostředky? Mohou přijíti zoufalé boje a mohou přijíti generace, které se vážně do takových myšlenek ponoří. Neříkej nikdo, že otázky ty si Jungmann a všichni naši křísitelé nekladli: především nebylo jim jednati za podmínek tak těžkých – germanisace v předešlém a počátkem tohoto století dála se úplně neracionálně a Němci jakožto národnost byli Rakouskem – i jednotlivými německými panovníky – právě tak ve svých aspiracích odmítáni jako my Češi. A za druhé, oni horlivci neměli před sebou odstrašujícího příkladu, který by měli apologetové české národnosti číslo II. Snad by si pomyslili: i když prozatím ky máme proti podobné možnosti? Řeknou: *»Toho Rusko nedopustí!«* Ale kdo může říci, že

Rusko jednou bude všemohoucím, že mu nebude počítati se všeobecnou neb aspoň převážnou koalicí proti sobě? Kdo ví, jak se ještě Rusko vytvoří, kdo může říci, že na př. zvláštní rozkladný pochod, který v ruském státě se děje, stav věcí nepřivede tam, že říše carskou samodržností pevně spájená při změně vládního systému se nerozpadne v několik více méně samostatných, přátelských nebo řevnivých celků? Dokladů toho v dějinách slovanských máme dosti a proto idea ta nechť se nezdá absurdní. A potom: je Rusko skutečně ten přátelský stát, jsou Rusové skutečně oni naši bratři, kteří by nás ochotně zachraňovali za každou cenu? Vždyť by se mohlo státi, že by nás obětovali beze všeho kompromisu mezi sebou a Evropou (Germánstvem), že by nás zcela chladně obětovali za Halič, Balkán atd.!

A což kdybychom zvláštním sběhem událostí jim připadli, což kdyby nás, jako nyní Poláky, beze všeho rušili, nebo, jako nyní Bulhary, zbavovali politické samostatnosti? Víím, že jsou lidé, kteří při pomýšlení tom jásají; ale jsou také ještě lidé, kteří by si rusifikace právě tak málo přáli jako germanisace, kterým jeho bratrské jest stejně protivné a snad i odpornější než lícizí; lidé, kteří, když by jim šlo o dilemma: poněmčiti se či porušiti, by nejdříve zcela chladnokrevně uvažovali, na které straně by jim z toho kynulo víc ekulturního zisku.

A právě proto, že podobná možnost není nikterak vyloučena, naopak i dosti je

**Hubert
Gordon
Schauer
1862-1892
1886**

*Souznění mezi Masarykovým národním defétismem, jež zmiňuje Bráf, a Schauerovou »skandální« essayí »Naše dvě otázky« v »Času« z 20. 12. 1886 bije do očí. TGM se však i po půl století v »Hovorech« zaklíná, že »šel za to Herbenovi vycinkat.« Ale, my ho již známe... Důležité je, že se Schauerovy obavy nenaplnily. Zatím...
1886*

s největším napjetím sil útok odrazíme, kdo nám za to ručí, že co nejdříve nebude opětován?

A konečně: *Stojí-li naše národní existence skutečně za tu námahu, je její kulturní hodnota tak ohromná?*

A zde jest uzel otázky, jež zní: *Je náš národní fond takový, aby bojovníkům v onom krajním případě poskytoval dostatečné mravní posily, aby jim vnukal úplné přesvědčení, že zachovají lid vlastnímu jeho jazyku, že jej tím zachovají*

i vlastnímu světu myšlenkovému, že by odcizení jazyku bylo skutečnou etickou škodou, že tím zachovají typus, který v pantheonu člověčenstva zaujímá místo pevné, platné a samobytné?

Zodpoví-li se otázka ta kladně, *jsme zajištěni*. Naše inteligence bude mítí domácí, postačující zdroj inspirace a lid, národ dráhu sobě úplně přiměřenou a zároveň s ideálním řádem světovým úplně souhlasící. Potom všeliké zevní úsilí bude marné, aspoň velice obtížné; a Evropa, naučíc se oceňovati naši bytost, nepřipustí tak lehce její zničení.

Zodpoví-li se však otázka ta ve smyslu opačném, pak Evropa nemá příčiny mítí s námi sympatie a naši bojovníci shledají, *že je zbytečno zabraňovati zasypávání potoku, který sám se v písku ztrácí*. –

Byly doby národní bujnosti a kypícího života, že by otázky zde a takto formulované byly se zdály naší národní orthodoxii ohromným kacířstvím a bylo by se vyslovení jich stihalo bezuzdnými, banálními útoky místo odpovědí.

Dnes je doba vážná, protože zoufale nejasná, plány roztržité, očekávání sklamána: dnes očekávám, že na otázky tyto, ať sebe pochmurnější, bude odpovídáno věcně, pokud sami jich příště postupně nezodpovíme. A skutečně nás potěší, vyskytne-li se pokus, na otázky ty odpověděti vážně a věcně i jinde – potěšíme se, neboť nebudeme *[sic!]* přesvědčení, že s námi přece ještě není tak zle, a že jsou tu mužové, kteří s opravdovým citem pro vlast' a národ poji *hlubokou úctu k člověčenstvu*, jehož jsme organickou částkou, a s ní povznesený rozhled po světě a dějinstvu, mužové, kteří majíce mužné přesvědčení a dovedouce ho hájiti, respektují mužné přesvědčení jiných. A toho je nám hlavně potřebí.

[Schauer: Naše dvě otázky. In: Čas, číslo I., ročník I., 20. prosince 1886]

**Theodor
Mommsen
1817-1903
1897**

Cožpak teprve říšský Němec Mommsen svým dopisem »An die Deutschen in Österreich« protřel 31. října 1897 v »Neue Freie Presse« zrak rakouským Němcům, kteří do té doby nechtěli vidět, že čeští »apoštolé barbarství« je ohrožují v jejich samotné existenci a že je s nimi v budoucnu čeká doslova »boj na život a na smrt«? ...

Theodor Mommsen

... Ctěný pane! Buďte ubezpečen, že jako Rakušané vzhledají do Německa, podobně že také Němci vzhledají do Rakouska a že také nám srdce krvácí ... Ano, my se od vás rozloučili a boj

rozlučný byl krutý; avšak vzdor tomu dospěli
jsme v pevnou pospolitost dvou, po těžkém rozdělení
dědictví v míru se srovnávších bratří.

Že Alpy salcpurské i tyrolské i nadále náležeti
budou veškerému národu německému, že Dunaj
zůstane právě tak německým jako
Rýn... – o tom z nás chladných Severoněmců
nikdo ani v nejprudším zápasu nepochyboval, toť
se rozumělo samo sebou. Za těch velikých proměn,
na něž já starý muž shlížím, sklidili jsme
mnohé ovoce, jež uhnívá dříve než se trhává.
Avšak pospolitost Německa a Rakouska pokládali
jsme za skalopevnou.

A nyní usilují apoštolé barbarstva, aby
pětistoletou německou práci pohřbili v propasti
své nevzdělanosti. Jest pro nás říšské Němce neskonanou
mukou, musíme-li se dívati... – aniž bychom
směli jen pokus učiniti, vám pomoci. Vy
víte, že toto nemůžeme. Rakousko jest, pokud je
německý tmel drží pohromadě... velkým státem.
Otázka jeho budoucnosti nerozhoduje se v Berlíně;
ona spočívá ve vašich rukou. Každý velký
stát musí sobě pomoci sám. My nemůžeme s vámi
jednat, my můžeme s vámi trpět, My doufáme
v pevnou a jednomyslnou vytrvalost všech
znásilněných vespolek.

Kterak to jen možné, že ve chvíli, kdy se hraje
o všecko, poměrně tak vedlejší otázka, jako je
postavení židů ve státě, ohrožuje vaši jednotu.
Kterak mohou němečtí katolíci dávat za pravdu
těm, kdož praví, že katolictví a vlastenectví se
nesrovnávají a kterak mohou svůj národ zapřítí
jako Petr Krista? Kterak jen je možné, že rakouské
hlavní město, to staré německé císařské
město Vídeň jest tak chabé, tak nenárodní, tak
bezectné, že v těchto zápasech ani sebou nehne.
Budťte svornými! – toť první slovo.

A druhé slovo: Budťte tvrdými! Rozumu
lebka Čechů nepřijme, avšak ranám
i ona porozumí. Nevčasnou povolností bylo
v Rakousku příliš zhřešeno a mnoho pokaženo.
Běží o víc. Podlehnutí znamená býti zahubenu.
Němci Rakouští nemohou z Marek, které
hmotně i osvětově k rozkvětu přivedli, se vystěhovati,
jako židé z Ruska; kdo tu popustí,
nechť ví, že počestuje buď své děti
aneb své vnuky. Budťte tvrdými! – toť druhé
slovo. Co se má státi v tomto, nedím smrtelném
zápase, ale v tomto boji na život a na smrt,
to smí vysloviti pouze ten, komu bude za učiněná
těžká a pro každého jednotlivce nebezpečná rozhodnutí
spolupřeti...

[Srb: Od nastoupení Badeniova do odstoupení Thunova. F. Šimáček, Praha 1901]
1897

Oswald Balzer

Raum für alle hat die Erde.

Vaše Blahorodí!

Ráčil jste pronésti závažná slova. Pokud z lavic rozvášněného parlamentu padaly proti Slovanům lživé výrazy o jich »inferioritě«, bylo možno odbyti je krátkým *Guarda e passa*, neboť nezrodily se ani po úvaze ani ze znalosti věci, a jediným jich argumentem a dokladem byla pěna na ústech řečníků a tlučení o pulty. Ale teď věc se změnila.

V téže otázce chápe se slova muž vědy, který pracemi svými dobyl si věhlasu v Evropě, jehož mínění, má-li v odehrávajícím se sporu politickém míti jakýsi význam, může jej míti leda tím, že opírá se o jeho význam vědecký; muž, o němž povinni jsme předpokládati, že ho práce celého života navykla snaze po hledání a hlásání pravdy...

Hlas jeho sahá dále a rozléhá se hlasitěji než hlasy obyčejných šovinistů politických; svět, jenž ctí vědu v jejích představitelích, pokládaje je za hlasatele pravdy, náchylen jest dáti víru tvrzením, jež z úst jejich pocházejí.

Surová jsou to slova, jež ráčil jste pronésti, surovější než ta, na jaká se odvážili státníci pulty rozbíjející. Už nemluví se ani o »inferioritě« Slovanů; ráčil jste je nazvati prostě »*apoštoly barbarství, kteří touží pohřbiti německou práci půltisíce let v propasti své divokosti*«. Nebylo dosud historika, který by takové tvrzení, neřeknu, odůvodnil, ale jen hlasitě odvážil se vysloviti. ...

Slované, o něž vám běží a kteří v Rakousku zavésti mají panství barbarství a temnoty, jsou v převážné většině větve Slovanstva západního, především Češi a Poláci; ba i ti ze Slovanů jižních, kteří jsou součástí monarchie, náležejí v převážné většině, po celou řadu věků do okruhu civilizace západní. O těchto národech slovanských chci tu pro zjednodušení věci výlučně hovořiti, a myslím, že i Vy ráčíte přistoupiti na toto ohraničení, když v listě Svém právě jen tyto Slované ráčil jste míti na mysli. ...

O universitě pražské říká se sice obyčejně, že byla universitou německou. Nakolik byla jí za středního věku, bylo by třeba ještě odůvodniti. Věda měla na ten čas ráz naskrze kosmopolitický. Professory byli právě tak Němci jako Češi, jako ostatně i Vlaši a Francouzi; nenesli tam tedy Němci samotní pochodeň osvěty. Zakladatelem university byl vladař, jenž sice byl voleným králem římským, ale spolu též dědičným králem českým a kterýž zájmu Čech nepodřizoval zájmu Německa, tak že dokonce vtipně ho nazývají »*otcem národa českého, ale arciočímem svatého římského říše německého národa*«. Český ráz vysokého učení

vystoupí na počátku XV. století tak ostře, že němečtí professoři a studenti hromadně je opouštějí. Nejmhutnější postavou, která v dějinách této university za středního věku vyniká vysoko nad prostřední, většinou, sbor profesorů, jest osoba slovanského jména i slovanského původu – mistr Jan Hus. ... V století XVII. darovaly Čechy celému světu civilisovanému slovutného reformátora vyučování Komenského. ...

Řekněme si to bez obalu! Výkřik hrůzy, jenž vydral se z prsou Vašich, není voláním o pomoc z důvodu, že by kultura byla ohrožena, to byl výkřik bolesti a zoufalství, protože vymyká se z rukou německých nadvláda. Nutno jest pojmenovati věci pravým jménem a neutíkati se pod pláštíček kultury tam, kde běží o jiné účely

**Oswald
Balzer
1858-1933
1897**

***Politiku polský právní historik Balzer příliš nemiloval ani nepěstoval, do veřejného života polského zasáhl jen dvakrát významně a pronikavě. Poprvé se tak stalo roku 1897 jeho otevřeným listem proti Mommsenovi, podruhé získal na popularitě za obranu tatranského Mořského Oka proti uherským nárokům (1902-06).
1897***

a cíle. Jest to v interesu nejenom pravdy, ale i Němců samých. Neboť kdyby měla býti pravdivou vržená Slovanům v tvář výčitka barbarství a divokosti, byla by zároveň velkou obžalobou Němcův před Bohem a tribunálem světa. Němci nesli kulturu do Slovan převážnou většinou jen za cenu odřeknutí se statku jejich nejvyššího, své národnosti; kde Slované této ceny zaplatiti nechtěli, tak stavěli prostě překážky jejich samostatnému rozvoji civilisačnímu, tak nedovolovali jim dále kulturu šířiti, ač chlubí se sami, že jí bez přestání sloužili. Národové slova n š t í , k t e ř í n e z t r a t i l i své národnosti a přece stali se národy kulturními, stali se jimi přes vůli, ba proti vůli Němcův. A to je to, proč zlíbilo se Němcům nazývati Slovary divochy a barbary. Kdyby to pravdou bylo, kdo byl by vinníkem? Slované nemají v úmyslu poslovaniti míst, kde v rovech spí Mozart a Grillparzer. Historie ukazuje, že neposlovanili krajin německých; potvrzuje jen, že Němci poněmčovali země slovanské. Slované chtějí jen, aby místa, kde někdy na trůně seděl Přemysl Otakar, kde Jan Nepomucký podstoupil smrt mučnickou, kde věčný sen dřímou Palacký a Šafařík, zůstala slovanskými, jako byla po čtrnácte věků. Nemožno jim je vzítí ve jménu kultury; neboť oni sami pro ni pracovati chtějí a dovedou bez cizího neprošeného poručníkovaní. Kultura německá není ani

p r v n í , a n i poslední, ani jediná, jež by vedla k dokonalosti. Jako rovni s rovnými budou ruku v ruce s národem německým snášeti kameny na budovu velkého paláce lidské civilisace. ... Se spravedlivou hrdostí národní ráčil jste vzpomenouti ve svém svolání jména Schillerova. Slované ctí tohoto muže neméně než všickni Němci; ctí v něm nejen Němce, ale zároveň jako velkou, zářící pochoděň v civilisačním rozvoji lidstva. Ctí však netoliko jeho mohylu, ale i spolu veliké myšlénky, jež pronesl geniální tento mistr. Bylo by dobře, kdyby i Němci neomezovali se jen na zevnitřní kult náhrobního jeho kamene. Potom hluboká s l o v a b á s n í k o v a , j e ž p o l o ž i l jsem v čelo tohoto listu, byla by možná Němcům pobídkou, aby šli do sebe a upravili opravdivě své poměry ku Slovanům. Nepromluvil jste, pane, jako Schiller. Nepromluvil jste, pane, ani jako Ranke, veliký, nezapomenutelný, nepřekonaný mistr dějepřavy německé, jenž psal historii, hledal a hlásal pravdu a soudil spravedlivě. Z jeho péra nevyplývalo nikdy tvrzení o barbarství a divošství Slovanů, ačkoliv bádání jeho sblížila jej více než Vás s dějinami tohoto kmene. Neměl k tomu žádného dostatečného důvodu; ba spíše našel příležitost upozorniti na nejednu dobrou stránku v dějinách Slovanstva. Výroky toho druhu, jako Vaše, byly by ostatně pod důstojností tohoto ctihodného muže vědy.

[Balzer: Otevřený list dru Theodoru Mommsenovi. J. Otto, Praha 1898]
1898 1898

Josef Pekař

... Mohli jsme zajisté ignorovati s opovržením všechny výroky o naší inferioritě, o našem barbarství hrdi na své dějiny, jež nedovolují nikomu dotknouti se urážlivě naší schopnosti a práce, přesvědčení, že nikdo, kdo zná dějiny, nemůže jich opakovati. A nyní je to dějepisec, jeden z největších dějepisců doby přítomné, jenž je pronášá tvrdě a hněvivě, jenž je nám vrhá v tvář způsobem, jehož nízkost měli jsme dosud za hodnu jediné odpovědi: politování nebo opovržení... Neváhám to říci – možno je to jenom tím, že slavný dějepisec nemá tušení o naší minulosti, o našem významu dějinném. Bylo by lze k poučení jeho napsati odpověď, jež by se chvěla rozhořčením a drtila důkazy, jež by byla nejen apologií malého národa, hájícího tu po více jak tisíc let uprostřed hrozného přesily cizího živlu holý život a vykonavšího přitom přece velikou práci kulturní, ale jež by byla zároveň oslavou jeho velkých snah a velkého utrpení. K tomu nepovažuji se ani za povolána ani za dostatečna ... chci v následujícím obrátiti pozornost k několika zvlášť důležitým momentům, jež mohou býti

hlavními body odpovědi specificky české. ...
Tak jsme podlehlí. Kolik vzdělaných
Němců ví ještě dnes, co to znamenalo! Heroický
zápas statečného Nizozemí za svobodu a víru
budí dodnes sympatie, obdiv a nadšení vzdělaného
světa, a historiografie a poesie – a právě německá
historiografie a poesie – velikými díly
oslavovala jej ve vděčném holdování. *Victrix
causa diis placuit* – kdož by obrátil soucitný pohled
k bolestem a hrůzám porážky? A přece tam
na východě bojoval malý národ, bojoval podruhé
za tutéž věc, za kterou krvácel malý národ na západě.
Tomuto ovšem byla údělem radost vítězství,
nám tragika záhuby ...

Opakuji: kolik německých vzdělanců ví ještě
dnes, co to pro nás znamenalo! Ví se ještě,
že jsme fakticky ztratili svou samostatnost státní,
že byl bez milosrdenství proveden neslýchaný
záměr donutiti říši ohromnou většinou protestantskou,
obrátili zemi Husovu ke katolicismu,
že dvě třetiny půdy národní byly zkonfiskovány,
že bylo konfiskováno dvakrát a rozdáváno štědře
dobrodruhům všech národností, ví se ještě, že
mnohoslibný náš život literární, vědecký a kulturní
vůbec byl zničen a zastaven, že nejlepší národa,
šlechta duchovní i rodová, rozptýlena byla
v cizinu, do strastí exilia, že z národa silného, sebevědomého
a zámožného zbyla v zemi decimovaná
massa sedláků – v zemi hrůz a nevyhovitelné
bídy, v níž na věžích hlavního města bělely
se lebky popravených náčelníků odboje, a v níž
rozhodovala smečka hrabivých condottierů,
předstírajících hájení zájmů katolické církve
a císařského majestátu ... ? Kdo ze vzdělaných
Němců ví ještě dnes o slzách a utrpení národa,
jenž byl takřka vyhnán v cizinu, o horoucích
modlitbách jeho, jež zůstávaly nevyslyšeny,
o neumdlévajících nadějích jeho, jež měly zůstat
nesplněny, o tom bolestném vymírání jeho
daleko od vlasti s hroznou perspektivou triumfu
nepřítelova, o umírání s jedinou trpkou nadějí
zoufajících: *Exoriare aliquis nostris ex ossibus
ultor* ... ? Kdo z Němců ví o tom ještě něco? My
však slyšíme dosud přes dálku staletí žaloby
a modlitby zničených, duše naše chvěje se dosud
velkým odkazem smutku, odkazem této doby. ...
Tenkrát když Čechové v míru vestfálském
i od Švédů byli opuštěni, napsal Komenský –

1898 1898

jméno to v Němcích čestně známé, náleží také
»apoštolu barbarství« – kancléři Axelu Oxenstiernovi
list, jehož zoufalou prosbu, jehož
uchvacující výkřik bolu stačí citovati, aby kdo
má srdce, neubráníl se hlubokému pohnutí:

»Jménem mnohých to píši a jejich vzdechy pohnut
jsa, vrhaje se opět k nohous Tvým a skrže
Tebe k nohous nejjasnější královny a celého posvátného
rady říditelstva, pro rány Ježíše Krista
prosím a zapřísahám Vás, abyste nás pro Krista
strádající tak úplně neopouštěli. Shlédněte na národ,
na nějž mezi národy evropskými Kristus nejdříve
ráčil shlédnouti, vyrvav jej z temnot Antikristových,
kterýžto dříve, než jiní národové přijali
osvícení, sám zuřivost vzteku Antikristova snášel
po celé století ... První zajisté nedávno, když
byli ustanovili zničit všechny, jednoho po druhém,
zachytil útok, takže zkáza jeho ostatním
poskytla příležitost obrany ... Slyšte nás
ubohé, aby i Vás vyslyšel milosrdný Bůh ... !«
Byl to poslední výkřik zoufajícího – po dvou
letech psal Komenský, »poslední ovčince vrátňý
«, svůj tklivý »Kšaft umírající matky Jednoty
bratrské«, loučil se, umírající s umírajícími,
úchvatným manifestem k Bratrům českým a polským,
jenž vyzněl v biblické požehnání národu
českému ... : »Věřím i já Bohu, že po přejití
vichřic hněvu, hříchů našemi na hlavy naše uvedeného,
vláda věcí tvých k tobě se zase vrátí, ó lide
český!« ... Tak umíral tento »apoštol barbarství
«.

Líčím-li obširněji tragický osud, jenž nám byl
údělem po katastrofě bělohorské, děje se to s tím
úmyslem, aby každému bylo patřno, že my velkému
hnutí opravnému, jehož jsme po století byli
sami nositeli a obhájci, jsme obětovali všechno,
že my jsme proň nasadili a pro ně obětovali
svou samostatnost, své životy, své statky hmotné
i duševní, krátce vše, co národ má, aby mohl býti
a slouti národem... My zachytili ránu, namířenu
na všecken evangelický svět, a vykrváceli se
následkem ní úplně, takže bezmála na dvě stě let
zmizelo z dějin jméno národa našeho. ...
Nuže – nestačí snad kulturní vklad náš? Pochybují
aspoň, že by byl německý národ při
svém vkladu tolik nasadil a obětoval jako národ
náš ... Takovými jsme byli *apoštolý barbarství*,
tak strašlivá je propast naší nevzdělanosti! Ale ne
dostí na tom! Hrozná oběť, kterou jsme věci protestantské
byli přinesli, je vlastně zřídlem naší
bídý nynější, příčinou dnešního mocného postavení
Němců v zemích českých a počátkem jejich
hegemonie v Rakousku vůbec. Neboť Němci to
byli, kteří z naší záhuby těžili nejvíce! Vlast Lutherova
... získala odměnou obě Lužice ... a v Čechách
samých provedl ohromný převrat ve prospěch
německého živlu vítěz bělohorský, prohlásiv
němčinu za rovnoprávnou s češtinou, kdežto
dosud byla výhradním jazykem státním čeština.
Nová šlechta většinou německá, již země a jazyk

její byly pravidlem cizí, dějiny její odporňy, nastoupila na místo horlivé národní šlechty, starých dob, noví němečtí přistěhovalci a nově germanisovaní zúžili české území jazykové takřka na všech stranách, a z národa panujícího stal se v krátce národ podrobený. My – opakují: decimovaný národ sedláků – byli zničeni tak, že mohlo se díti proti nám všechno, že kdyby byl Josef II. přišel o století dřív, nebylo by snad dnes českého národa. ... Jak se neměly poměry vyvíjeti tak, jak se vskutku vyvinuly? Německý národ byl třicetiletou válkou také ochromen, materielně i duševně, ale on přece daleko nebyl stížen takovou katastrofou, jako my, on si zachoval

Josef

Pekař

1870-1937

1898

Pekař na Mommsenův »list« výtečně reagoval v »Politik« třemi články »Die Böhmen als Apostel des Barbarismus« (česky vyšly jako samostatný spisek počátkem roku 1898). Onen Pekař, kterému nejen komunističtí »historici« rádi podsouvali »zaujatě negativní hodnocení husitství a zdůrazňování pozitivních stránek pobělohorské doby«...

1898

v všechno, svobodu náboženskou, samostatnost státní, všechny podmínky kulturního rozvoje, ano on si je rozmnožil! ...

A nyní přicházejí nejen jejich žurnalističtí námezdníci, ale i heroové jejich vědy, ozdoby

a chlouby jejich národa, pyšni vším tím k nám, kteří jsme se byli vykrváceli pro svou a jejich svobodu, a kteří, když jsme chtěli znovu žít jako národ a hlásiti se k životu, ubíjeni jsme byli právě německou politikou a německou nepřízní, kteří jsme musili na nich, »širitelích kultury«, těžce vybojovati každou střední školu, každou pomůcku kulturního rozvoje – a ukazují na nás s pohrdáním »Hle, méně cenný národ!« ...

Nám, nám vrhají po všem tom, co jsme vykonali a vytrpěli, výtku v tvář: »Apoštolé

barbars t v í ! «

Můj Bože, lze to pochopiti? ...

Konče, dovoluji si, vysocectěný pane profesore, obrátiti se k Vám přímo. Vy, občan státu, jehož první kurfiřt z rodu Hohenzollernského, jediný z knížat německých, v době husitské byl nalezl slova omluvy a smíru pro české kacíře, občan státu, jenž i ve válce třicetileté horlivě se byl ujímal věci naší, a jehož znamenití panovníci pozdější, velký kurfiřt a velký král, ochotně poskytovali útulek českým uprchlíkům, trpícím pro víru, Vy, syn evangelického faráře (syn katolického národa musí bohužel to připomínati), jste těžce urazil národ, jemuž by aspoň v protestantském Německu jeho velké tragické dějiny měly zaručovati ne-li úctu, aspoň šetrnost! Dnes nejde

ovšem o náboženství, ale o národnost – ale i v tom dal jste se oklamati bezednou, frivolní lži těch, kteří rozhlašují do světa, že v Rakousku jsou Němci utiskováni, i tu nevíte zajisté, že v Čechách český národ nedomohl se dosud úplné rovnoprávnosti s menšinou německou, že na Moravě ohromná většina jeho je dosud pod nadvládou Němců, že v Slezsku jsou poměry jeho ještě neutěšenější, a v Uhrách že půltřetího milionu jeho příslušníků – jako i aspoň dva miliony Němců tamtéž – jsou politicky i kulturně ubity! Vy jste své velké evropské jméno, neznaje našich dějin ani našich poměrů, hodil na váhu proti nám, s brutálním výzvem proti »*apoštolům barbarství*«, ale připoutav je zároveň k věci nespravedlivé a nemravné, k programu národního útisku, k apoštolátu barbarství v pravém slova smyslu, Vy jste je potřásl!

Nikoliv ovšem Vaše velikost jako učence, ale zajisté Vaše velikost jako člověka ztrácí tím v očích všech, kdož si zachovali smysl pro spravedlnost, pro humanitu a – civilisaci vůbec!

[Pekař: Čechové jako apoštolé barbarství. Bursík & Kohout, Praha b. d.]

1898 1898

Jaroslav Goll

Na 30. listopad 1897 připadly 80. narozeniny *Theodora Mommsena*. ... Uznávající veliký vědecký význam Mommsenův, nemůžeme přece – my Čechové – budoucně vyslovovati toto jméno bez trpkosti a hořkosti. Svým »posláním Němcům v Rakousku« dal Mommsen nový příklad (není v tom první), že někdo může být velkým v oboru své vědy a při tom přece člověkem nepěkného, neušlechtilého smýšlení. A svému smýšlení dal Mommsen výraz formou, jež překvapila svou surovostí. Anebo právě proto, že tu byl tak ošklivý obsah, dostavila se též tak šeredná forma? Bylo to nepravé slovo v nepravý čas; zodpovědnost bouřlivých událostí, které jsme zažili právě kolem 80. narozenin Mommsenových, spadá z části na něho. – Proti Mommsenovi se vyslovil v časopise »*Ethische Kultur*« ze dne 27. listopadu *Wilhelm Foerster*, profesor astronomie v Berlíně. Mimo jiné tu čteme: »*Es wäre doch ratsam, einmal recht ernst darüber nachzudenken, wie viel unsägliches Elend solch' ein Wort, wie das von den Schlägen auf die Czechenköpfe, in den Volksmassen der kämpfenden Nationalitäten ... anrichten muss. Wenn die Führer sich paroxystisch in Worten geberden, dann giebt es unten eine Steigerung der niedrigsten Brutalitäten.*« – To bylo napsáno před událostmi, na které narážíme. ... Co se týče věcí římských, Mommsen je znalec, s kterým se nikdo nemůže měřiti. Avšak *res bohemicae*

– v těch se objevil jako úplný neznalec. Jak mohl, tážeme se s úžasem, ale také s indignací, takto psát muž vědy o věcech, o kterých nic neví? (To pověděl velmi mírně a delikátně Mommsenovi *prof. Jagić* ve svém listě ze dne 8. listopadu.)

Se stanoviska historického dána byla Mommsenovi dvojí odpověď. V otevřeném listu *Oswald Balzer*, professor a t. č. rektor Lvovské university, spisovatel velmi cenného díla *Genealogie Piastów*, cenného i pro dějiny české..., ujímá se Čechův a Polákův – podle Mommsena »*apoštolův barbarství*« – ukazuje, že Čechové a Poláci patří svými dějinami do oblasti téže kultury, kultury západní, jako národové románští a Němci. Obrana *Josefa Pekaře* (vyšla nejprv německy ve feuilletonu *Politiky*, potom o sobě česky i německy) mimo jiné připomíná, jak v 16. a 17. století do 30leté války protivy národnostní vyrovnány tím, že Čechové byli většinou nekatolíky, protestanty; v literatuře té doby, u Luthera, Melanctona a j. najdeme plno sympathie, ba obdivu pro jindy tak nenáviděné české kacíře...

***

... Mluvíme-li o zázraku v dějinách, znamená to, že naše poznání k příčinám neproniklo, neb lidské poznání všude nachází své meze... To platí též o našem národním probuzení. Avšak ono podivení, ono *admirari*, které se po příčinách ani neptá, ustoupilo již rozbírání a ptaní.

Co probudilo národ český k novému životu, ta otázka se ozývá u nás zase a zase.

Historik zná nebezpečnost, které takovými otázkami nastává. Jednoduchá otázka zdá se vyžadovati jednoduchou odpověď a k ní také láká a svádí. Chtěli bychom bohatost a plnost historického života redukovati na jednoduché formule.

A často se toho třeba konečně odvážiti. Jsou takové formule vždy aspoň pomůckou na cestě pokračujícího poznání. Pokrok obsažen pak nejednou i v tom, když poznáme, že jsme plnosti obsahu přece nevystihli, že jsme z bohatství dějinného života **1898**

vota vybrali a do té formule vtěsnali přece jenom část...

S tou výhradou bych se přiznal k odpovědi, že národ český byl probuzen duchem času, duchem dějin v posledních desetiletích minulého a v prvních desetiletích tohoto století; tedy osvětou předešlého století, která také do našeho ještě přechází, a ideou národnosti, jež vládne století našemu.

Tak bylo jinde, tak u nás. U nás k tomu přistoupily tradice z minulosti pocházející a, což bylo rozhodné pro zvláštní *národní* život, ne pro život vůbec, po mrtvu, jež vládlo před tím, anebo vlastně

po spánku, jenž přece nebyl smrtí, – snaha sebezachování, snaha zachovati vlastní a zvláštní národnost, když nastalo nebezpečí největší.

Živel tragický, praví Palacký, v *dějínách českých předčí nad epický*. Avšak historie nezná tragedií bez viny; nicméně dějiny nejsou vždy spravedlivé; pokuta bývá nejednou větší než vina. To nebylo naší vinou, že jsme se po velké katastrofě českých dějin (a tou katastrofou jest pro všecku další budoucnost bitva na Bílé hoře) dostali pod vládu neosvíceného absolutismu. Ovšem to nebylo potom ani naší zásluhou, že přišla i pro nás doba absolutismu osvíceného a skrze něj oživující proud osvícenské kultury předešlého století...

Úpadek, který u nás nastal pod neosvíceným absolutismem, byl všestranný. K úpadku přišla i česká národnost; mužové jako Balbín to poznávali a toho litovali... Neosvícený absolutismus ještě přímo a vědomě nermanisoval.

A vlastně je jeho dílem to, co je dnes programem naším: rovnoprávnost. Ovšem – my se domáháme rovného práva se svými krajany německými, co se týče veřejné platnosti obou jazyků zemských, kdežto tenkrát německý jazyk obdržel ve veřejném životě stejné právo s tím, který před tím měl právo výlučně sám. V tom smyslu se stal jazyk německý také jazykem zemským. Neosvícený absolutismus nepřál národu českému, ale ne tak proto, že byl český, nýbrž spíše, že byl před tím převahou kacířský.

Osvícený absolutismus germanisoval.

Germanisoval, protože byl osvícený, a ještě více, že to byl absolutismus. Němčina se měla státi a také do značné míry se stala kulturním jazykem v Čechách; na školách latina, kde ustoupila, ustoupila ne oběma jazykům zemským, nýbrž jen jednomu z nich, německému. A vlastně se měl jazyk německý státi jediným jazykem zemským, to jest jen on měl míti platnost ve veřejném životě.

Proto se germanisovalo, pro stát. Osvícený absolutismus nepřál národnosti české, ne tak proto, že byla česká, nýbrž hlavně proto, že dvojitá národnost zdála se stěžovati vládu. A osvícený absolutismus chtěl vládnout, chtěl vládnout mnoho a pozitivně.

Osvícený absolutismus dosáhl u nás, co chtěl, ale vyvolal také, co nechtěl. On povznášel zemi naši a obyvatelstvo její z úpadku duševního i hmotného, ale probouzel zároveň v některých vrstvách českého národa odpor proti germanisaci, a tím sebevědomí národní.

Německý jazyk stal se kulturním jazykem (a to přinášelo největší nebezpečí) v zemi české: stal se kulturním jazykem pro příslušníky obou národností, pro Němce, z nichž mnozí milovali

zemi českou jako svou vlast a přičiňovali se o její povznesení, i pro ty Čechy, kteří si byli své národnosti sice vědomi, u kterých však jednak ko s - mopolitická kultura předešlého stolet

í , jednak úpadek národnosti české vyvolávaly jakousi lhostejnost neb jakousi resignaci, co se týče možnosti zvláštního českého národního života pro

1898

Jaroslav

Goll

1846-1929

1898

Pekařův učitel a vzor Goll se s Mommsenem vypořádal (k věci se ale vrátil ještě v roce 1904 – v jeho nekrologu) v 1. sešitu IV. ročníku »Českého časopisu historického« medailonem k jeho osmdesátinám. Ve čtvrtém čísle téhož ročníku ovšem otiskl i jinou, zcela zásadní stať, z níž je naše druhá ukázka: ke 100. výročí Palackého narození.

budoucnost. U jiných však se probouzela snaha učiniti také český jazyk jazykem současné kultury. Možnost toho byla dána minulostí, protože jazyk český již jednou dříve kulturním jazykem byl. Běželo o to, jej ve styk uvést s kulturou současnou... tak stáli vedle sebe (a do jisté míry i proti sobě) Dobrovský a Jungmann.

Palacký spojil v sobě Dobrovského s Jungmannem.

Jungmann byl probudil Palackého, on nejmocněji.

Palacký pracoval směrem vědeckým, v tom je podoben Dobrovskému, jenž mu byl i učitelem; Palacký však práci vědeckou obracel obzvláště a vědomě na prospěch národnosti české. Jako v řece voda z dvou řek přicházející dlouho ještě teče vedle sebe, tak u Palackého ještě dlouho vedle sebe pokračuje práce jeho směrem obojím, rozdílná jazykem. ...

Ještě jednou se obraťme zpátky k mladému Palackému, k jeho prvním letům pražským... Při oné památné rozmluvě dne 20. prosince 1825 se Šternberky a Dobrovským Palacký zvolal: *»Kdybych byl třebaš cikánského rodu a již poslední jeho potomek, ještě za povinnost bych si ukládal, přičiniti se všemožně k tomu, aby aspoň čestná po něm zůstala památka v dějinách člověčenstva...«*

Tato slova – co znamenají, než že záleží na tom, netoliko bychom byli, nýbrž také a více na tom, jací budeme? Neboť od toho, jací budeme, o d vzdělanosti, ale neméně také od mravní povahy bude záviseti, zdali budeme; toť vlastní smysl a jádro některých výroků z posledních let Palackého, jako onoho, že *»národ český potrvá, pokud bude ch t í t i . . . «*

To vše souhlasí s filosofií Palackého, to z ní plyne, tedy z názoru o světě a životě lidském, jak se u něho vyvinul a ustálil v letech ještě mladších, v letech prešpurských. Pro svou filosofii našel formuli u Bacona; lze ji vysloviti slovy jeho; to jest účelem a cílem člověka: *divinitatis cuiuspiam*

participem fieri. To jest úkolem jednotlivce, a to je cílem, ke kterému spějí podle Palackého přesvědčení konečně dějiny lidstva... Palacký našel si i české slovo: *božnost*. Božnost rozložil si ve trojici idejí: pravdu, dobro, krásu.

Jednu z těchto idejí pojal do svého hesla: *Svoji k svému, a vždy dle pravdy!* Svoji k svému – co je to jiného než idea národnostní?

Že všecku práci svého života věnoval službě svého národa (je to jeho oblíbené slovo), v tom obsažen jeho význam pro nás. A přece ani idea národnostní není jemu ještě idea absolutní. Kdo dobře rozumí Palackému, tomu zní jeho heslo také: *Svoji k svému, a / e vždy dle pravdy!* Nejsem první, komu se toto »ale« v hesle Palackého ozvalo. Heslo Palackého má dvě části; v každé je úkol; a vedle hesla zanechal nám Palacký také vzor, jak bychom měli plnit oba úkoly, aby se nám nerozpadlo na kusy heslo jeho:

Svoji k svému, a vždy dle pravdy!

[Goll: 1. Mommsen; 2. František Palacký. In: *Český časopis historický*, IV. ročník (1898)]

1898

Antonín Sova

Tobě, jenž jsi zákeřně udeřil můj národ, hrabivý starče, sesurovělý, ješitný!

Tobě, nad samým hrobem, bastarde zpupnosti římských caesarů a vítězné Germanie, tobě, slavomamem zaslepený starče: zpívám vzteklou píseň barbara, úderem kopyt probuzeného! Kovovými ranami s opovržením biju ve tvou svráštělou tvář, bestiální fanatiku ukrutného císařství, v tvé zkornatělé spánky biju, v odulé Neronovské pysky biju, pokryté pěnou bezmocného vzteku!

»Rozum« tedy našel jsi v rozvalinách Říma, jenž chce teď skupovat jateční maso, a t ř í s k a t do lebek spoutaných a přemožených obětí? Pro tvé sjednocené imperium pokořit hordy otroků, které rád vídals v triumfálním průvodu zdeptané, pokořené římskými caesary, hordy otroků, jež možno přetvořit v prodajné žoldnéře k službě imperia?

Zpupný hlasateli otroctví!

Dále nevidíš, než na rozkvetlé vrcholy svojí vlasti a všecko ostatní cynicky toužíš rozšlapat válečnými vozy dobyvatelů, surovou jejich nohou?

Ted, po triumfech válečných tvého imperia zachtělo se ti ostatní Evropu pokořovat, pokořovat, pokořovat, bídňě pokořovat, k anektování vyhlédnuté otroky, hnúj k omlazení, sehnat do triumfálního průvodu jako zvěř, a z d o m n ě - lých barbarů nadělati žoldnéřů imperia, t vého nenasytného imperia! ...

Co platny ti ctihodné šediny, když žvatláš senilní fráse, starče stojící nad hrobem, když zapomněls

hlásat usmíření a lidskost, zhynutí nadvlád
a záští, když zapomněls usmířit se světem
křehkou svou bytost a ukončit modlitbou všeobrodního
soucitu?

Co platny ti ctihodné šediny, když sloužíš tmě,
v době, kdy hladoví všelidskou bolestí miliony
otroků a tlukou na brány obrození, když ulicemi
starých měst projíždí bezvládí duší, smějící
se tvému císařství, když z utlačených otroků
všech kast a všech národů jiskří se první pochodně
lidskosti, tak právě jak ze středu barbarů,
narážených na kůly Neronovy, vyzářilo světlo
křesťanství?

Ony nad tvým hrobem, který si zapamatují
vnuci, budou svítit, pochodně žhavé, do tvých
slepých očí, a obnaží tvá slova, v nichž spečetěn
úpadek tvé račy, –

– dříve však já, s odvetou zhrdavou, vyvělou
na smutném poli zdeptané přítomnosti, přicházím
na okraj tvého hrobu, a házím ji za tebou,
starče despotický, aby tě výčitkou drtící tížila
věčně, věčně...

[Sova: ... Theodoru Mommsenovi. VI. vydání. Hejda a Tuček, Praha b. d.]

Antonín

Sova

1864-1928

1898

**Český poeta a prosaik Sova reagoval na Mommsenův
protičeský výpad sice básnický, leč velmi nevybíravě.
Zvolil přístup, který je zpravidla obecně zavrhován: »ad
personam«. V tomto případě byl ovšem zcela na místě,
»sesurovělý teutonský stařec« si nic jiného nezasloužil.
Ač jeho obavy, že začínáme mít navrch, nebyly liché...**

1899

Thomas Woodrow Wilson

... Čechy byly slovanským klínem,
vraženým ve stranu Německa. Obklopeny
nepřátelskými mocnostmi, byly kořistí, lákající
k zápasu. Dobyty občasně několika sousedícími
královstvími na konec upadly do německých
rukou a staly se apanáží říše. Jako takové
se jich zmocnili Habsburkové, když jejich trůn
byl uprázdněn následkem vymření lucemburského
rodu knížat. ...

Nynější ústava rakousko-uherské monarchie
vlastně uznává v unii jen dvě strany, Rakousko
a Uhry. Čechy přes to, že mají tolik individuality
a honosí se krásnými dějinami nezávislosti,
jsou pohlceny Rakouskem: jedině Maďaři uherští
ze všech plemen různorodé říše habsburské
dosáhli pro své království postavení rovnosti
vedle vládnoucího Rakouska.

Směrodatnou obtíží po celý průběh rakouskouherské
politiky byla různost plemen zahrnutých
v hranicích monarchie. V prvé řadě a nejnápadnější
jest tu t ř í s t r a n ý kontrast mezi

Němcem, Slovanem a Maďarem.

V této všeobecné klasifikaci Slovan se opět liší od Slovana následkem mnohých ostrých odchylek dějinných, řeči a náboženství; a vedle této klasifikace přistupuje směs Italů, Chorvatů, Srbů, Rumunů, Židů – příslušníků téměř každé rasy a národnosti východní Evropy. Tato různost jest zdůrazňována faktem, že j e d i n é Čechové mezi všemi těmito národnostmi mají vlastní svůj domov, ve kterém jsou ve vět š i n ě . V Čechách a na Moravě Čechové tvoří značně více než polovinu obyvatelstva; kdežto v Uhrách Maďaři, ač značně početně převyšují jakýkoliv jediný jiný element obyvatelstva, tvoří méně než polovinu celkového počtu obyvatelů; a v Rakousku, kde jednotlivci německé krve jsou u veliké většině ve středních provinciích, jež lze nazvati Rakouskem vlastním, v Rakousku jako celku jsou o málo více než třetinou obyvatelstva. Co více, při nejmenším dvě z těchto plemen silně nepokojně a vytrvale jsou oddány nezávislosti. Žádné uplynutí času, žádná porážka nadějí nezdá se být dostatečná k usmíření Čechů s vtělením v Rakousko

Hrdost národní a vzpomínky na pozoruhodné a vynikající dějiny udržují je vždy v rozporu s Němci v jejich branách a s vládou nad nimi ustavenou. Dožadují se při nejmenším takové míry autonomie, jaké se dostalo Uhrám. ...

[Pergler: Amerika a československá nezávislost. Český Čtenář, Praha 1926]

Thomas

Woodrow

Wilson

1856-1924

1899

Wilsonovo dílo »The State« bylo poprvé vydáno v roce 1889 a již zde se dotknul rakousko-uherského problému. Ve vydání o deset let pozdějším se Wilson k věci vrací a podrobněji se zabývá přímo »českou otázkou«. Wilson habsburskou monarchii bytostně nenáviděl, ke splnění snu o jejím zničení mu zbývalo ještě dlouhých dvacet let.

Obsah kapitoly čtvrté

1885 Gustav Eim: Jinou cestou

1886 Herman Bang: Ty krásné město...

1886 Max Dittrich: O pražském člověku

1886 Anton Trstenjak: V zlaté Praze

1886 Jan Herben: Národní listy v boji o Rukopisy

1886 Jan Gebauer: Dopis Riegrovi

1886 Albín Bráb: Mé styky s T. G. Masarykem

1886 Hubert Gordon Schauer: Naše dvě otázky

1887 Ferdinand Schulz: Filosofové samovraždy

1887 Jan Lier: V kritické době

1887 František Tilšer: Řeč na sjezdu Národní strany svobodomyšlné

1887 Jan Kučera: Řeč na sjezdu Národní strany svobodomyšlné

1887 Heřman Janda: Řeč na sjezdu Národní strany svobodomyšlné

1887 Karel Tůma: Řeč na sjezdu Národní strany svobodomyšlné

1887 František Pravda: Ze vzpomínek na studie gymnasiální

1888 František Chalupa: K 25. výročí založení Umělecké Besedy

1888 Josef Hlávka (a jeho podíl na založení České akademie)

1889 Petr M. Fischer: Věnovací listina vyšehradského »Slavína«

1890 Adolf Srb: Staročeši

1890 Josef Herold: Řeč na veřejném jednání mladočeského klubu
1890 Julius Grégr: Řeč na veřejném jednání mladočeského klubu
1891 Eduard Grégr: Řeč v říšské radě
1891 Gabriela Preissová: »O staročeství« v listech přátelům
1891 František Křížík: Vzpomínky na Jubilejní výstavu
1891 Jiří kníže Lobkowitz: Uvítání arciknížete Karla Ludwiga
1891 Karl Ludwig arcikníže Habsburg: Řeč při otevření výstavy
1891 František hrabě Thun: Raporty do Vídně o Jubilejní výstavě
1891 Jindřich Šolc: Poděkování organisátorům Jubilejní výstavy
1891 Karl Max hrabě Zedtwitz: Projev k zakončení Jubilejní výstavy
1892 Georg Brandes: Bodláčí s Parnasu – Národní divadlo
1892 Ladislav Stroupežnický: Jsem moc velký furiant...
1892 Teréza Nováková: Dopis Karolině Světlé
1892 Antonín Štolc: Dopis Vilému Mrštíkovi
1893 Vilém Mrštík: K odkazu Huberta Gordona Schauera
1893 Antonín Dvořák: Dopis z Ameriky Emilu Kozánkovi
1893 Rudolf Mrva: Z výpovědí před vyšetřujícím soudcem
1894 Antonín Pravoslav Veselý: Omladina a pokrokové hnutí
1894 Otakar Hostinský: Řeč při odhalení busty Bedřicha Smetany
1894 Václav Štech: Národní katechismus
1894 Josef Král: Jungmann a »Počátkové českého básnictví...«
1894 Marie Červinková Riegrová: Domněnky a pravda o Jungmannovi
1895 Otakar Červinka: Marie Červinková Riegrová (nekrolog)
1895 Tomáš Garrigue Masaryk: Realismus: kritický a vědecký směr...
1895 Eliška Krásnohorská: Zvláštní heslo se nyní ozývá...
1895 Jakub Arbes: K Rohanově »Böhmische Frage«
1895 Karel Jan Rohan: Neklanův politický program
1895 Karel Adámek: Upomínky na Národopisnou výstavu...
1895 Zikmund Winter: Národopisná výstava československá
1895 Stanislaw Tomkowicz: Národopisná výstava československá
1896 Cyril Horáček: Počátky českého hnutí dělnického
1897 Alois Simonides: Manifestační schůze národního dělnictva
1897 Julius Zeyer: Dopis Janu Voborníkovi
1897 Josef Kaizl: Rovnoprávnost jazyková (Myšlenky Němcův)
1897 Theodor Mommsen: Němcům v Rakousku
1897 Oswald Balzer: Otevřený list dru Theodoru Mommsenovi
1898 Josef Pekař: Češi jako apoštolé barbarství
1898 Jaroslav Goll: K Mommsenovým osmdesátinám
1898 Antonín Sova: Theodoru Mommsenovi
1899 Thomas Woodrow Wilson: K české otázce
****

Tak to náhodou vůbec nebyla marná rada!
Tedy zejména někdy koncem léta roku 1921...
Dnes si ale raději pořiďte necensurovanou digitální verzi
naší čítanky na internetové adrese:

<http://www.narmyslenka.cz>

ČESKÁ REVUE. Můj národ a má vlast.

Kapitola čtvrtá (1885 až 1899)

Uspořádal & typó a ve svém studiu Polaris

vydal Ladislav Batora (batora@seznam.cz).

Vydání první. Praha, říjen 2005.